

תקפו תובע בספק ממון

1. ר"ן על הרי"ף מסכת קידושין דף א עמוד ב – ב עמוד א

ולפיכך אני מסתפק בכל ספק קידושין אי צריכה גט מדאורייתא או לא דאפשר דמדאורייתא שרי' משום דאיכא למימר העמד אשה על חזקתה דמאי שנא מכל תיקו דממונא דאמרינן ביה העמד ממון על חזקתו והסכימו בו כל גדולי האחרונים ז"ל שאפי' תקפו תובע מוציאין אותו מידו הכא נמי מדינא אית לן למימר הכי ושתהא מותרת להנשא אלא שמפני חומרא דערוה אסרוה רבנן ומשום הכי אמרינן הכא דספיקא הוי וחיישי' מדרבנן. אבל הרב אלפסי ז"ל כתב לקמן בפירקין [דף ח ב] בבעיא דרב מארי בכלב הרץ אחריה דסלקא בתיקו דהויא לה ספיקא דאורייתא ולהומרא וצריך עיון:

2. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ו עמוד ב

ספק בכורות, אחד בכור אדם ואחד בכור בהמה, בין טהורים בין טמאים - המוציא מחבירו עליו הראיה. ותני עלה: אסורים בגיזה ובעבודה. והא הכא, דאמר: תקפו כהן - אין מוציאין אותו מידו, דקתני: המוציא מחבירו עליו הראיה, וכי לא תקפו - אסורין בגיזה ובעבודה. - אמר ליה רבה: קדושת בכור קאמרת - לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו, ואפילו הכי אסורים בגיזה ובעבודה - דקדושה הבאה מאליה שאני. אמר ליה רב חנניה לרבה: תניא דמסייע לך, הספיקות נכנסין לדיר להתעשר. ואי סלקא דעתך תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו, אמאי נכנסין לדיר? נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן

3. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יט עמוד ב

שנים חתומין על השטר ומתו, ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא, אבל אנוסים היו, קטנים היו, פסולי עדות היו - הרי אלו נאמנים; ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד - אין אלו נאמנים; ומגבינן ביה כבשטרא מעליא? ואמאי? תרי ותרי נינהו

4. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף כ עמוד א

אלא אמר רב נחמן: אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה

5. רש"י מסכת כתובות דף כ עמוד א ד"ה ואוקי

ואוקי ממונא בחזקת מריה - בחזקת הלוי ואם קרקע היא תעמוד בחזקת המוכר ודקתני בברי' אין נאמנים לא דליהוי שטרא מעליא למיגבי ביה אלא דלא קרעינן ליה ואי תפיס מידי והדר אתי האי ותבע מיניה לא מפקינן מיניה דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי וממונא בחזקת היכא דקאי.

6. תוספות מסכת כתובות דף כ עמוד א ד"ה ומיהו

ואוקי ממונא בחזקת מריה - פירש בקונט' ואינן נאמנים דקתני לאו דמגבינא בשטרא אלא דלא קרעינן ליה ונפקא מינה דאי תפס לא מפקינן מיניה וקשה דאמר בפ"ק דב"מ (דף ו: ושם) גבי ספק בכור תקפו כהן מוציאין אותו מידו אלמא תפיסה דלאחר ספיקא לאו כלום היא... ויש לומר דשאני גבי בכור שכהן תופס מספק דאין יודע אם בכור הוא אבל הכא שטוען ברי מהניא תפיסה... ועי"ל דהכא מיירי כשתפס קודם שנולד הספק ורשב"א נראה לו להעמיד הברייתא בשובר ולהכי אין נאמנים דאוקי ממונא בחזקת מריה ומחזקינן עדי שובר בכשרים ולא יפרע.

7. תוספות מסכת בבא מציעא דף ו עמוד ב ד"ה פוטר

פוטר ממונו בממון כהן - וכן הוא מסקנא דאם תקפה כהן מוציאין מידו... והא דאמר' בפ"ב דכתובות (דף כ. ושם ד"ה ואוקי) שנים החתומים על השטר ובאו אחרים ואמרו אנוסים היו כו' אין נאמנים ומסיק דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי

ממונא בחזקת מריה ואין נאמנין דקאמר פרש"י דאם תפס המלוה לא מפקינן מיניה צ"ל שתפס קודם שבאו עדים לפסול השטר דהיינו קודם שנולד הספק ועי"ל דאין נאמנין דלא מקרעינן ליה ולא מגבינן ביה ולא לענין תפיסה.

8. הידושי הרמב"ן מסכת בבא מציעא דף ו עמוד א ד"ה ואפשר

אבל י"ל דכל תרי ותרי לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת דמרה קמא אלא מאן דתפס תפס במטלטלי, דספיקא דאורייתא הוא וכל ספיקא דאורייתא אפילו גבי איסורי נמי לא אמרינן אוקמינן אחזקה כדפרישית בקידושין פרק האומר (ס"ו א'),

9. ש"ך יורה דעה סימן שטו ס"ק ג

ג וי"א דמוציאין כו' - שכיון שהישראל יש לו עכ"פ חזקה דטובת הנאה ליתנן למי שירצה בכל מקום שהוא הוא בחזקתו והכהן לעולם מוציא ועליו להביא ראיה:

10. רמב"ם הלכות בכורות פרק ב הלכה ו

רחל שילדה כמין עז, או עז שילדה כמין רחל פטור מן הבכורה שנאמר אך בכור שור עד שיהיה הוא שור ובכורו שור, ואם היה בו מקצת סימני אמו הרי זה בכור והוא בעל מום קבוע שאין לך מום גדול משינוי ברייתו, אפילו פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימני פרה הרי זה בכור לכהן הואיל ומין החמור יש בו דין בכור, אבל אם ילדה מין סוס או גמל אף על פי שיש בו מקצת סימני פרה הרי הוא ספק בכור לפיכך יאכל לבעלים ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו.

11. כסף משנה הלכות בכורות פרק ב הלכה ו ד"ה ואם תקפו כהן

ומ"ש ואם תקפו כהן אין מוציאין מידו. טעמו מדאמרינן בפ"ק דמציעא (דף ז'): אעובדא דההיא מסותא דהווי מינצו עלה בי תרי א"ר המנונא מתני' היא ספק בכורה המע"ה והא הכא דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו וכי לא תקפו אסור בגיזה ועבודה. אבל קשה דהא בתר הכי אמרינן א"ל רבה וכו' לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפ"ה אסורים בגיזה ועבודה וכו' א"ל רב חנניא לרבה תניא דמסייע לך. והשתא למה דדחה רבינו דברי רבה ורב חנניא וברייתא ופסק כרב המנונא. וי"ל דהא דאמר רבה לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין מידו ואפ"ה אסור בגיזה ועבודה וכו' סובר רבינו דחייב בעלמא היא וסייעתא דרב חנניא לאו סייעתא כולי האי דכיון דברשות ישראל הוא והמע"ה אף על גב דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו לא נפיק מידי ממונו של ישראל ושפיר יכול לפטור עצמו בו. ובתשובות הרשב"א סי' שי"א כתוב שנשאל על זה והשיב באמת גם לי נראה פשיטותא של הלכה כן אלא דבעינן למשכוני נפשין אדרבינו לחזר אחר זכותו והשתדל להראות פנים לדברי רבינו:

12. לחם משנה הלכות בכורות פרק ב הלכה ו ד"ה ואם תקפו

ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו וכו'. הרשב"א ז"ל בתשובותיו דחק למצוא טעם לרבינו ז"ל למה פסק כן ולא פסק דמוציאין מידו כרבה דאמר הכי בפ"ק דמציעא ותניא דמסייע ליה וכן תמה הרב בעל כ"מ ז"ל. ולי נראה טעמו של רבינו ז"ל דבפרק האשה שנתארמלה גבי תרי ותרי דאמרינן התם אוקי ממונא בחזקת מאריה ופירש"י דלא מקרעינן לשטרא דאם תפס לא מפקינן מיניה וכ"כ ה"ה ז"ל בסוף הלכות מלוה ולוה והקשו שם התוס' ז"ל מהא דאמרינן אם תקפו כהן מוציאין מידו ודחקו בתירוץ הקושיא ורבינו ז"ל מפני קושיא זאת נ"ל דההיא סוגיא מוכחא דאית ליה גבי תקפו כהן דאין מוציאין מידו ולכך אמר התם דאי תפס לא מפקינן מיניה. זה נ"ל טעמו של רבינו ז"ל:

13. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ז עמוד א

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: מאי ספיקות? אילימא ספק בכורות, יהיה קדש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש. אלא: ספק פדיון פטר חמור

14. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

בעי רב אשי: יש שנוי לצרורות לרביע נזק, או אין שנוי לצרורות לרביע נזק?

15. רא"ש מסכת בבא קמא פרק ב סימן ב

מיהו תימה למה לא הביא הך דרב אשי (דף יט א) אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק וסלקא בתיקו ואפשר דסבר דאין נפקותא בהך בעיא משום דלא מצינו בבבל צרורות דביעות דהוה משונה וקנסא הוא אא"כ תפס וכי תפס לא מפקינן מיניה עד דמשלם חצי נזק כיון שעלתה בתיקו והוא מוחזק הלכך אין נפקותא בבעיא זו. דבלא תפיסה לא דיינינן וכי תפס גובה חצי נזק. מיהו תימה כיון דספיקא דדינא הוא מאי מהניא תפיסה כיון דלא איפשיט הבעיא אוקי ממוןא בחזקת מריה ושלא כדין תפס ודמייא לההיא דפ"ק דבבא מציעא (דף ו ב) גבי ספק בכור דאם תקפו כהן מוציאין מידו כיון דאין לו אלא טענת ספק לא מהניא תפיסה וכן נוטה דעת רבינו יצחק בעל התוס' ז"ל בפ"ב דכתובות הלכך נראה דאם בעטה והתיזה אפילו אם תפס לא גבי [אלא] רביע נזק ואידך מפקינן מיניה:

16. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לג עמוד ב

/משנה/. המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים, ונגנבו או שאבדו, שילם ולא רצה לישבע, שהרי אמרו: שומר חנם נשבע ויוצא, נמצא הגנב - משלם תשלומי כפל. טבח ומכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם - למי שהפקדון אצלו. נשבע ולא רצה לשלם, נמצא הגנב - משלם תשלומי כפל. טבח ומכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם - לבעל הפקדון.

17. רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ג סימן ב

כל אלו עלו בתיקו וחולקין. דקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין. ונפקא מינה האידנא אף על פי שאין דנין דיני קנסות אם תפס לא מפקינן מיניה. או אזמניה לדינא לא"י. ותמיה לי על רב אלפס שכתב כאן דקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין ובפרק שור שנגח את הפרה פסק כרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה. ואפשר דגבי כפל ליכא חזקה הלכך לכ"ע חולקין. אבל אין לשונו משמע כן מדקאמר דקיימא לן משמע דאיכא פלוגתא ופסק כמאן דאמר חולקין. ועוד נראה דודאי חזקה איכא כיון דמספקא לן אי אקני בהמה לכפילא אוקי בהמה בחזקת בעליה ולא הקנה לו. והכי הלכתא וכן פסקו התוספות דהלכתא כרבנן: